

# ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

שם השיעור (שיעור מס') מקין ועד אנוש – לימוד הפרק היומי (929) בראשית פרק ד.

שם המרצה (כתובת דוא"ל) בני לאו Benny@929.org.il

## מקין ועד אנוש

### הפרק היומי (929) בראשית ד

#### 1. בראשית ב:

וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר ה' אלקים על הארץ ואדם אין לעבוד את האדמה.

#### 2. ר' שלמה אבן גבירול, "כתב סתו":

פֶּתַב סְתֵיו בְּדִיו מְטָרִיו וּבְרִבְיָיו / וּבְעֵט בְּרִקְיוֹ הַמְּאִירִים וְכֶף עֶבְיוֹ  
מִקְתָּב עָלֵי גֹן מִתְּכֵלֶת וְאַרְגָּמֹן / לֹא נִתְּכְנוּ כָהֵם לְחוֹשֵׁב בְּמִחְשָׁבָיו.  
לְכוּ, בְּעֵת חֲמֻדָּה אֲדָמָה פְּנֵי שְׂחָק / רְקֻמָּה עָלֵי בְדֵי עֲרוּגוֹת כְּכוֹכְבָיו.

#### 3. בראשית פרק ד פסוק ב

וַתִּסַּף לְלֶדֶת אֶת אָחִיו אֶת הָקָל וַיְהִי הָקָל רְעָה צֹאן וְקִין עֶבֶד אֲדָמָה:

#### 4. רש"י בראשית פרק ד פסוק ב

רועה צאן - לפי שנתקללה האדמה, פירש לו מעבודתה:

#### 5. מהר"ל, גור אריה על התורה:

שנתקללה האדמה. דאם לא כן למה לא היה עובד אדמה, דהא הרועה צאן - עיקר הדבר לא יהנה ממנו, שהרי היה אסור לאכול בשר עד שבא נח והתיר להם הבשר (רש"י לעיל א, כט), ולא היה נהנה רק בגיזה וחלב. ועל כרחך צריך לפרש כך, דאם לא כן מאי קשיא מה שלא היה עובד אדמה, הא אמרינן בפרק הבא על יבמתו (יבמות סג.) דאין אומנות פחותה מן עובד אדמה. ואם תאמר מפני מה לא היה קין רועה צאן בשביל קללת האדמה, והרי הוא היה הבכור, ולמה לא בחר ברועה צאן, ויש לתרץ מפני שהוא היה הראשון הוצרך ליקח לחלקו עבודת האדמה שהיא ראשונה לחיי אדם, שצריך לעבודת האדמה ללחם ושאר פרי האדמה, שאי אפשר להתפרנס בחלב ובגיזה, ומפני זה הוצרך ליקח דבר שהוא ראשית לחיי אדם, והוא הכרחי, וזהו שאמר הכתוב "וקין היה עובד אדמה", פירוש כבר היה עובד אדמה קודם שלקח הבל לעצמו רועה צאן, מפני שהוא העבודה הראשונה. אי נמי דנפש רע מתאוה לרע, וקין נפש רע היה לו, שהרי הביא מן הגרוע לקרבן, ולפיכך היה מתאוה לדבר המקולל כמו האדמה, שכן תמצא לעולם - כי הטוב מתאוה לטוב והרע לדבר שאינו טוב:

#### 6. הנצי"ב, העמק דבר:

וקין אע"ג שראה את הבל ממציא כמה תענוגי בני האדם מ"מ ה' עובד אדמה. לא שת לבו לבקש גם הוא ענינים להרחיב חייו אלא שמר עבודתו ההכרחית ולא יותר ומודיע הכתוב כ"ז כי נחלקו קין והבל בדעות באיזה דרך ישכון אור רצון ה' אם בחיים הכרחיים ולא יותר או לראות בחיים מרווחים באשר הוא אדם בדעת אנושי ולא בדעת בהמית שאינו מבקש אלא הנדרש לחייו כל מין לפי טבעו. ולמדנו מזה

# ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

המקרא ענין קין שלא ה' חסר דעת אנושי אשר לא ידע איך להתענג. אלא ראה וידע ומכ"מ החזיק בדעתו ומנהגו כסבור כך רצון הבורא ית'.

## 7. בראשית ד, כ:

ותלד עדה את יבל, הוא היה אבי יושב אוהל ומקנה. ושם אחיו יובל הוא היה אבי כל תופש כינור ועוגב. וצילה גם היא ילדה את תובל קין לוטש כל חורש נחושת וברזל. ואחות תובל קין נעמה.

## 8. דברי הימים א פרק ב

(נה) ומשפחות ספרים ישבי יעבץ תרעתיים שמעתיים שוכתיים המה הקינים הבאים מחמת אבי בית רכב:

## 9. ירמיהו פרק לה, ו-ז:

ויאמרו לא נשמה יין פי יונדב בן רכב אבינו צנה עלינו לאמר לא תשתי יין אתם ובניכם עד עולם:

ובית לא תבנו ונרע לא תזרעו ונכרם לא תטעו ולא יקהי לכם פי באהלים תשבבו כל ימיכם למען תחיו ימים רבים על פני האדמה אשר אתם גרים שם:

## 10. רש"י בראשית ד פסוק כו:

אז הוחל - לקרא את שמות האדם ואת שמות העצבים בשמו של הקב"ה לעשותן עבודה זרה ולקרונן אלהות:

## 11. רשב"ם:

אז הוחל לקרא בשם י"י - לשון התחלה שהתחיל להתפלל מתוך צרות שנתחדשו:

## 12. ר' יצחק שמואל רגיו, ביאור ישר:

השם הזה הושאל אח"כ אל כל המין האנושי, כי מצאנו - מה אנוש כי תזכרנו, אנוש כחציר ימיו, והוא נגזר מלשון ומכתי אנושה, עקוב הלב מכל ואנוש הוא, ונקרא כן האדם בבחינת היותו תמיד איש מכאובות נגוע ומוכה אליהם ומעונה. והנה שת חכם גדול היה כי נולד בדמותו של אדם הראשון ככתוב לפנינו, ולפי שנתן על ליבו תמיד גודל חטאת אביו והבין איך ע"י העון ירד האדם פלאים ואבד סגולותיו היקרות, לכן קרא שם בנו הנולד לו אנוש, כאומר ראוי מעתה לאדם להיות שפל רוה אנוש ומעונה, פן מרוב השלווה יפרוץ גדרי תאוותיו וילך אחר יצרו הרע.

## 13. רמב"ם, ראש הלכות ע"ז:

בימי אנוש טעו בני האדם טעות גדול ונבערה עצת חכמי אותו הדור ואנוש עצמו מן הטועים היה, וזו היתה טעותם, אמרו הואיל והאלהים ברא כוכבים אלו וגלגלים להנהיג את העולם ונתנם במרום וחלק להם כבוד והם שמששים המשמשים לפניו ראויין הם לשבחם ולפארם ולחלוק להם כבוד, וזהו רצון האל ברוך הוא לגדל ולכבד מי שגדלו וכבדו, כמו שהמלך רוצה לכבד העומדים לפניו וזהו כבודו של מלך, כיון שעלה דבר זה על לבם התחילו לבנות לכוכבים היכלות ולהקריב להן קרבנות ולשבחם ולפארם בדברים ולהשתחוות למולם כדי להשיג רצון הבורא בדעתם הרעה, וזה היה עיקר עבודת כוכבים,

# ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

## 14. דברי הימים א פרק כט:

לֵךְ ה' הַגְדִּילָה וְהַגְבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנְּצַח וְהַהוֹד כִּי כָל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ לֵךְ ה' הַמְּמַלְכָה וְהַמְתַּנְשֵׂא לְכָל לְרֵאשִׁי: וְהַעֲשֵׂר וְהַכְּבוֹד מִלְּפָנֶיךָ וְאַתָּה מוֹשֵׁל בְּכָל וּבְיָדְךָ פֶּחַ וּגְבוּרָה וּבְיָדְךָ לְגַדֵּל וּלְחַזֵּק לְכָל: וְעַתָּה אֱלֹהֵינוּ מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ וּמְהִלִּים לְשֵׁם תְּפָאֶרְתְּךָ:

וְכִי מִי אֲנִי וּמִי עַמִּי כִּי נַעֲצֹר פֶּחַ לְהַתְּנַדֵּב פְּזֹאת כִּי מִמֶּךָ הִפַּל וּמִיָּדְךָ נִתְּנָנוּ לָךְ: כִּי גָרִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ וְתוֹשָׁבִים כְּכֹל אֲבֹתֵינוּ כַּצֵּל יָמֵינוּ עַל הָאָרֶץ וְאִין מִקְּנָה: